

УДК 18 : 111. 85

**До питання формування естетичних смаків молоді
в сучасному суспільстві споживання**

Відомо, що студентська молодь займає особливе місце в процесі соціалізації, яка відрізняється рухливістю, динамізмом, незавершеністю, певною відкритістю, де ідеали та смаки ще не сформувалися, є відкритими для впливу як соціального середовища, так і направленої дії, виховання. Естетичний досвід сучасної молоді особливо цікавий тим, що незважаючи на певну незацікавленість естетичним серед молоді, він займає дуже великий простір у її культурі.

Дійсно, опанування людиною навколишнього світу припускає не тільки пізнавальний, а й особливого роду емоційно забарвлений підхід до оточуючої нас дійсності, при якій її явища безпосередньо співвідносяться з почуттями та прагненнями індивіда. Естетичні орієнтації молоді суспільства споживання виявити набагато легше, якщо брати смак не ізольовано, у вузькому розумінні змісту даного поняття, а розглядати його у зв'язку з почуттями, поглядами, ідеалами. Смак, як емоційно-інтелектуальна, соціально-особистісна оцінка, характеризується широкою спрямованістю. Його об'єктом є не лише предметні цінності культури, явища природного й соціального середовища, але, що надзвичайно важливо, і людська діяльність (індивідуальна безпосередньо і соціальна опосередковано) з виробництва цінностей. За словами сучасної дослідниці Т. Домбровської, «емоційне переживання індивідом власної діяльності як унікального самовираження – це і є чуттєве сприйняття себе як естетичного суб'єкта» [1, с. 178]. Саме через відношення людини до діяльності відкриваються необмежені можливості аналізу морально-естетичних орієнтацій молоді, у тому числі й студентської, сучасного суспільства споживання.

Практичний сенс діяльності, матеріальна зацікавленість у ній – необхідний компонент складного відношення індивіда до праці. Однак, як гіпертрофований в індивідуальній свідомості він обмежує можливість духовного відношення особистості до власної діяльності. Переважання матеріального над духовним у споживчому суспільстві є цілком закономірним. Відтак, не дивно, що сучасний індивід бажає мати необхідне матеріальне положення не у віддаленому майбутньому, а неодмінно «тут і зараз», не прагнучи до власного саморозвитку, а це, в свою чергу, призводить до недооцінки можливостей власного потенціалу, до обмеження спрямованості смаку взагалі й смаку студентської молоді, зокрема, на власну діяльність, на емоційне відношення до неї як до особистісної самореалізації.

Кожен вид мистецтва має свою самобутню специфіку подання-вияву себе. Якщо теоретик філософує, створюючи свою філософську систему (системність є основною ознакою науки), художник, за образним висловлюванням руського релігійного філософа П. Флоренського, «філософує пензлем», а кінорежисер, за висловлюванням видатного українського кінорежисера О. Довженка «філософує метафорами» [2, с. 15], то музика, напевно, «філософує звуком», котрий за своєю природою, подібний слову як носію змісту. Вважається, що музика позбавлена смислової конкретності слова, однак їй притаманна конкретність іншого засобу передання – звуку, який є наповнений змістом, хоча як і слово, подібне «хамелеону», може змінювати свої відтінки, інтонацію тощо. Слово здатне підняти, воскресити людину; музичний звук так само володіє непередаваною лікувальною дією. Не даремно, піфагорійці проголошували, навіть більше, абсолютизували музику, вважаючи її «мистецтвом мистецтв», носієм гармонійного начала, носієм душевної рівноваги, спокою. При цьому підкреслювалася почуттєва природа цього мистецтва, його зв'язок з почуттям слуху.

Музичне мистецтво відтворює світ в образах узагальнених, абстрагованих й індивідуально відображених у звукових формах. Музично-естетична діяльність при цьому

виступає засобом впливу на художньо-творчий розвиток людини, духовний світ, сприяє розширенню емоційно-образної сфери, забезпечує розвиток самостійної ініціативи й творчого підходу до вирішення смисложиттєвих завдань. Слушно зауважував німецький філософ О. Шпенглер, що музика є «вищою формою людського пізнання», адже саме вона здатна визвати до життя людську чуттєвість, співпереживання, хвилювання, що так важливо у пошуках засад власного буття.

Як відомо, у естетичному смакові віддзеркалюються своєрідні почуття, інтелект, культура суб'єкта, його освіта, соціальна чи національна належність. Однак, сьогодні етнонаціональна ідентифікація молоді відбувається за досить таки складних перетворень. По-перше, швидкість змін в житті людини приймають вигляд лавини, більшість молоді виявляється не підготовленою до них. По-друге, нові події пов'язані з перебудовою держави, світовою кризою, екстремістськими спалахами у всьому світі накладаються на зміни в особистому житті (з учнівського колективу в студентський тощо), темпи з якими все вищезазначене змінює одне одного, впливають на світосприйняття нового покоління. Доки вплив нових змін не буде примирений з його світосприйняттям або світосприйняття не зміниться, молода людина буде відчувати збудженість, страх, відчуження, збентеженість, які уповільнюють чи навіть унеможливлюють процеси ідентифікації і не лише етнонаціональні. У такій ситуації почуття визнання себе, адекватність та стабільність оволодіння собою, залежно від змін, пов'язаних з ситуацією в державі, здатність молоді особистості до повноцінного вирішення завдань, котрі виникають на кожному життєвому етапі ускладнюються, що загрожує формуванню ідентичності, особливо етнонаціональної, яка лежить в основі сприйняття традицій та цінностей етнічної спільноти. Безсумнівно, що й така модель дає певні результати в розкритті самосвідомості людського буття. Але якісна результативність такого стилю не дуже висока, адже дуже часто самосвідомість ніби пливе за течією, піднімаючи на поверхню другорядне та обминаючи найсуттєвіше. Недостатність власного життєвого досвіду, часто-густо призводить до прийняття псевдокультурних, спекулятивних цінностей, однак й при подібному підході потрібно ставитися толерантно, адже найголовнішою виступає проблема пошуку адекватних форм вираження багатогранності й невичерпності неповторних порухів духовності людини в процесі її самоусвідомлення. Відвага молодості, – писав Т. Манн у своїй праці «Доктор Фаустус», – це дух того, що зветься «помри й повстань наново» [5, с. 143].

Цілком очевидно, нагальною потребою сучасності є розроблення гуманітарної політики нації, фіксування її пріоритетів, культурних цінностей та здобутків, не замовчування своєї історії (а в кого вона краща?), – за словами відомої поетеси Ліни Костенко, – відкритості для світу. Адже ефективно не те, що заперечує чуже, а те, що утверджує своє. В початках творення світу було Слово. В початках творення нації теж повинно бути Слово, Логос. Наріжним каменем у цивілізованих народів завжди була Книга, культура. Рим переміг Грецію мілітарно, але вона його підкорила культурою, продовживши себе в античному інваріанті і подарувавши йому історичне безсмертя. [3, с. 25]. На завершення варто сказати про те, що блюзнірство говорити про те, що духовне життя залежить від економіки і добробуту, коли перед очима долі замучених, переслідуваних, репресованих письменників. Чомусь в історичне безсмертя увійшли саме вони, а не ті, що процвітали за всіх режимів. Так що все це – злиденство духу, популістські дурниці, той самий дефект головного дзеркала [3, 19]. Зрештою, економіку розвалюють одні, а культуру створюють інші. Для демократії в цьому її посттоталітарному варіанті характерна втрата шляхетності в почуттях, у критеріях, у полеміці, а все тому, що «не треба думати мізерно»... І тоді буде «Україна для людей», і починатися буде з конкретної, звичайної людини, з особистості, тоді й демократія, за словами Ліни Костенко, тим і добра, що при демократії не держава руйнує людину, а людина будує державу. І саму себе, і своє гідне життя, і гуманітарну ауру своєї нації [3, с. 31].

Література:

1. Домбровська Т. Духовність і технічний прогрес: проблема гармонізації. / Монографія. – Універсум – Вінниця, 1997. – С. 178.
2. Кітов М. Г. Філософія як особлива форма суспільної свідомості: Текст лекції для студ. усіх спец. денної і заочної форм навч. та аспірантів. – К.: НУХТ, 2003. – 18 с.
3. Костенко, Ліна. Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала: Лекція, прочит. в Нац. ун-ті «Києво-Могилянська акад.», 1 верес, 1999 р. – 2-ге вид. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2005. – С.31.
4. Кримський С. Ранкові роздуми. / Зб. ст. – К.: Майстерня Білецьких, 2009. – 120 с.
5. Манн Т. Доктор Фаустус. – К., 1990. – С. 143.